Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 45, Nisan 2020, s. 415-431
ISSN: 2149-0821 Doi Number:http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.42251

İpek ÇALIŞIR
İstanbul Aydın Üniversitesi Uluslararası İktisat Yüksek Lisans Öğrencisi,
ipekcalisir89@gmail.com

Prof. Dr. A. Sedat AYBAR

İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Ekonomi Finans Bölüm Başkanı

AVRUPA BÖLGESİ KRİZİNDE, KRİZİN PIIGS ÜLKELERİNE ETKİLERİ[1]

Özet

2008 yılında ABD'de meydana gelen mortagage krizi kısa sürede küresel bir hal alarak diğer gelişmiş ülkeleri de etkisi altına almıştır. Küresel kriz nedeniyle Euro bölgesindeki ülkelerde işsizlik, enflasyon, kamu borçları artmış ve cari denge olumsuz yönde etkilenmiştir. Kriz Euro bölgesinde özellikle "PIIGS" kısaltmasıyla anılan Portekiz, İtalya, İrlanda, Yunanistan, İspanyada diğer üye ülkelere kıyasla etkisi daha çok hissedilmiştir. Bu çalışmanın amacı; Euro bölgesinde meydana gelen PIIGS ülkelerinin kriz öncesi ve sonrası dönemde makroekonomik dengesizliklerine ve PIIGS ülkelerinde yarattığı etkilere yer verilmiştir. PIIGS ülkelerinde meydana gelen krizin temelinde makroekonomik dengesizliklerin yanı sıra Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) oluşumundan kaynaklanan çeşitli sistemsel nedenler bulunmaktadır. Borçlarını ödemekte güçlük çeken PIIGS ülkeleri için IMF-AMB ortaklığıyla koşullu yardım paketleri verilmiştir. Koşullu yardım paketleri karşılığında ülkelerden kemer sıkma politikası uygulanması istenmiştir. 2008 krizi sonrası alınan önlemler krizin olumsuz iktisadi etkilerini azaltacağına arttırmıştır. Tasarruf tedbirleri ekonomileri daha çok daraltmış ve krizi

[1]Bu makale "Avrupa Bölgesi Krizinde; Almanya'nın Finansal ve İktisadi Etkinlik Mekanizmasının Rolü" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

derinleştirmiştir. Bu yüzden krizlerin dinamiklerinin çalışılması önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Küresel Kriz, Euro Krizi, Kemer Sıkma Politikası, PIIGS,

IN THE EUROPEAN CRISIS; THE EFFECTS OF THE CRISIS ON THE PIIGS COUNTRIES

Abstract

The Mortagage Crisis that took place in the USA in 2008 has become a global one in a short time and has affected other developed countries. Due to the global crisis, unemployment, inflation, public debt increased and the current balance was negatively affected in the euro area. The crisis was felt more in Portugal, Italy, Ireland, Greece and Spain, which is referred to as the "PIIGS" abbreviation, compared to other member countries. The purpose of this study; the macroeconomic imbalances of the "PIIGS" countries occurring in the euro area before and after the crisis and their effects in the "PIIGS" countries are included. Conditional aid packages were provided for "PIIGS" countries, which have difficulties in paying their debts, in partnership with IMF-ECB. Countries have been asked to apply austerity policy in exchange for conditional aid packages. The measures were taken after the 2008 crisis increased the crisis to reduce its negative economic effects. Savings measures narrowed the economies more and deepened the crisis. Therefore, it is important to study the dynamics of the crises.

Keywords: Global Crisis, Euro Crisis, Austerity Policy, PIIGS,

1.GİRİŞ

2000'li yılların başında ABD'de faiz oranlarının düşürülmesi, kredibilitesi düşük olan, kredileri geri ödeyememe riski olan tüketicilere (sub-prime-eşik-altı) kredi verilmesi sonucunda oluşan menkul kıymetleştirilmiş borçların artmasına neden olmuştur (Lapavitsas, vd. 2010: 7). Yine bu dönemde biriken özel ve kamu borçlarının artması, 2008 yılında ABD'de meydana gelen krizin temelini oluşturmuştur (Lapavitsas, vd. 2011: 5). 2008 yılında meydana gelen kriz nedeniyle birçok firma iflas etmiş, ülkelerin kamu borçları, işsizlik artmış ve büyüme, enflasyon oranları düşmüştür (Engin ve Göllüce 2016: 32).

2009 senesinin sonlarına gelindiğinde Euro bölgesinde kriz etkisini ilk olarak Yunanistan'da göstermiştir. Yunanistan kriziyle birlikte EPB ile ilgili spekülasyonlar artmıştır. Krizin Euro bölgesinde bulunan ülkelere de yayılacağı (spill-over), EPB'nin bütün olarak ekonomik istikrarının bozulacağı, hatta EPB'nin dağılma riskiyle karşı karşıya kalacağı yönünde endişelerin artmasına neden olmuştur (Günar 2018: 471). Yunanistan kriziyle başlayan süreç ortak para birimi olarak Euro'nun kabul edilmesiyle Avrupa Birliği'nde meydana gelen ilk ciddi ekonomik kriz olması sebebiyle "Euro" ve "AB" projesi için önemli bir test olmuş ve ekonomik krizler ile mücadelede birliğin kapasitesinin ne kadar yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Avrupa bölgesinde yaşanan borç krizi ekonomik sonuçlar doğurduğu kadar siyasi sonuçlar da doğurmuştur. Hatta birçok üye ülkede hükümet değişikliklerinin yaşanmasına neden olmuştur (Günar 2018: 471) .

Makalenin; ilk bölümünde krizin nasıl küresel krize dönüştüğünü ve Euro bölgesindeki ülkelerin krizden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Bir sonraki bölümde ise, PIIGS ülkelerinin kriz

öncesi ve sonrası dönemde makroekonomik değerlerinin krizden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Sonuç bölümünde ise konuyla ilgili değerlendirmeye ve önerilere yer verilmiştir.

2. KRİZİN ORTAYA ÇIKIŞI: KÜRESEL KRİZDEN EURO KRİZİNE

2002-2006 yılları arasında ABD'de faiz oranlarının %1 oranına indirilmesi hane halkı borcu ve kullanılan konut kredileri 10 trilyon Dolara kadar ulaşmıştır (Bacni, Aybar 2010: 8). Aynı zamanda mortagage piyasalarındaki "sub-prime" mortagage oranı 2006 yılına kadar hızla artarak % 20 seviyelerine ulaşmıştır. Fakat 2006 yılında emlak sektöründe başlayan durgunlukla birlikte konut fiyatlarında da düşüş yaşanmıştır (Bacni, Aybar 2010: 8).

2007 yılının başlarında bankalar borçlarını çevirebiliyor ve kar oranlarını artırıyorken, 2007 yılının sonlarında ABD'nin en köklü ve büyük bankaları ciddi miktarlarda zarar açıklamıştır (Dursunoğlu 2009: 93). 2008 yılının Eylül ayında ABD'nin en büyük yatırım bankasından biri olan Lehman Brothers adlı şirketin arkasında 683 milyar dolarlık bir borç bırakarak iflasını açıklaması ve ABD'nin önemli hisse senedi endekslerinden biri olan Dow Jones sarsılmıştır (Bacni, Aybar 2010: 8). Bu gelişmeler sonucunda ABD ve Avrupalı yatırımcılar bu bankaların hisselerinden paralarını çekmiştir. 2001 yılından 2007 yılına kadar olan dönemde Dow Jones en düşük seviyeleri görmüştür (Bacni, Aybar 2010: 9). Yaşanan bu gelişmeler yatırımcılar arasında panik havasının yaşanmasına neden olmuştur. Yine bu dönemde Genel Motors 20 milyar Dolar zarara uğradığını açıklamıştır (Bacni, Aybar 2010: 9).

ABD'de yaşanan bu olumsuz gelişmeler sonucunda ülkede mali bir kriz ortaya çıkmıştır. ABD'nin finans sisteminin tümüne yayılmasına neden olan kriz ilk başlarda likidite bolluğu ve gelişi güzel verilen krediler, menkul kıymetleştirme, gevşek para politikasının uygulanması, şeffaflık eksikliği ve kredi derecelendirme kuruluşlarının tarafsızlığını yitirmesi ve bununla beraber düzenleyici denetleyici kurumların tutumlarında yaşanan sorunlar krizin temel taşlarını oluşturmaktadır (Kutlay 2011: 8). Başta bankalar olmak üzere finansal kuruluşların iflas etmesi, kısa sürede hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin reel ekonomilerini etkisi altına alarak küresel bir kriz haline gelmiştir.

2009 yılında krizin olumsuz etkileri Avrupa Birliği'nde özellikle PIIGS ülkelerinde ciddi boyutlarda hissedilmiştir. Kriz döneminde Euro bölgesinde kamu ve özel sektör borçlarında aşırı bir artma olmuştur. Borç yükü fazla olan üye ülkelerin "ucuz ve bol" sermayeye ulaşmaları ve ekonomik verimliliği, rekabeti artıracak alanlara yapılması gereken yatırımlar ise kısıtlı kalmıştır (Günar 2018: 471). Bu ülkelerde vergi dilimlerinde indirimlerin olmasına, kamu harcamalarının ise artmasına neden olmuştur. Ayrıca söz konusu ülkelerdeki kamu mali dengeleri önemli ölçüde bozulmuştur. Euro Bölgesi ülkelerinin genelinde uygulanan sıkı bütçe politikaları ve kamu borçlanmaları açısından elde ettikleri olumlu kazanımların önemli bir kısmı, 2008 yılından itibaren yaşanan mali krizle birlikte hızla kaybedilmiştir (Günar 2018: 471). Kamu maliyesindeki bozulma, ülkelerin borçlanma gereklerini arttırmış ve bunun doğrudan bir sonucu olarak da borç oranları yükselmiştir. Finansal ekonomideki bu olay hızla kötüleşen reel ekonomiye sirayet etmiş, kredilerin kısıtlanmasına yol açarak güvenin düşmesine ve ticari yatırımların, hane halkı talebinin azalmasına neden olmuştur. Ayrıca Euro alanı %4,1oranında küçülerek tarihindeki en büyük daralmayı yaşamıştır (Günar 2018: 471).

Krizi yaşayan AB üyesi ülkelere bakıldığında, krizin her ülkede farklı nedenlerden dolayı kaynaklandığı görülmektedir. Örneğin, Yunanistan'da yaşanan kriz temel olarak kamu sektörü kaynaklı olarak çıkarken, İrlanda'da bankacılık ve emlak sektöründeki zayıflıklar krizin yaşanmasına neden olmuştur. Portekiz'de cari açığın oldukça yüksek seviyelerde olması ve bankacılık sektörüne ilişkin riskler krizi tetiklerken, İspanya'da ise yetersiz iç ve dış talep nedeniyle iktisadi faaliyetin kriz öncesi düzeye kıyasla oldukça düşük seviyelerde seyretmesi ve işsizlik oranının %20 civarında olması kırılganlığı arttırmaktadır. İtalya'nın ise kamu maliyesinin zayıf durumunun yanında, uzun yıllardır yaşadığı ekonomik durgunluk zayıf büyüme beklentisi bu ülke ekonomisini kırılgan hale getirmiştir (Bıçakcı ve Chamber 2012: 207).

Küresel krizin Avrupa Birliği'nde derinleşmesinin ve yapısal bir sorun haline gelmesinin en önemli nedenlerinden birisi de Maastricht Kriterlerinin birçok üye ülke tarafından görmezden gelinerek birçok kez ihlal edilmesidir. Aynı zamanda ekonomik ve parasal birliğin oluşumunu da ortaya koyan Maastricht antlaşmasında devletlerin EBP'ye katılım için parasal kriterler (fiyat istikrarı, faiz oranı, döviz kuru) ve mali kriterler (bütçe açığı, GSYİH oranı %3, kamu borcu, GSYİH %60) olmak üzere bu iki kriterin yerine getirilmesi şartı konulmuştur (Tekgül 2001: 349). Yapılan ihlallerden dolayı Avrupa Birliği ülkeleri borçları sürdüremez hale gelmiş ve küresel konjonktürün olumsuz sonuçlanmasıyla iflas dalgalarının yaşanma riski kaçınılmaz olmuştur.

Aşağıda yer alan şekil 1'de de görüldüğü üzere yaşanan bu olumsuz gelişmelerin yanı sıra kriz döneminde Euro bölgesinde işsizlik kronik bir hal alarak %8 düzeylerinde seyrederken, kriz sonrası dönemde işsizlik %10'nun üzerine çıkmıştır. Euro bölgesinin merkez ülkeleri gibi rekabetçiliklerini para politikası ile güçlendiremeyen çevre ülkelerde mali sıkılaştırma ile birlikte işsizlik seviyeleri giderek yükselmiş ve ücretler düşürülmüştür.

Şekil 1: 2000-2015 Yılları Arasında Euro Bölgesi Temel Ekonomik Göstergeler

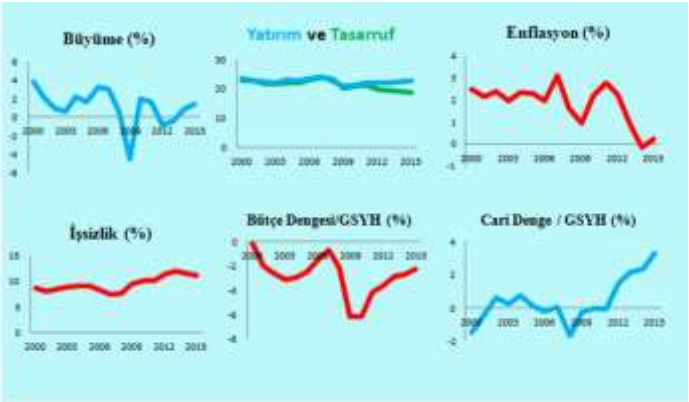

Kaynak: http://www.mahfiegilmez.com/2015/06/kuresel-ekonominin-degerlendirilmesi.html erişim tarihi: 27.10.2019

Şekil 1'de de görüldüğü üzere krizin baş göstermesiyle birlikte küresel büyümede büyük ölçüde yavaşlama sinyalleri ortaya çıkmıştır. AB ülkelerinde Reel GSYİH'daki artış 2007 yılında ortalama % 3 oranındayken, küresel krizin başladığı 2008 yılında ortalama %0,8 oranına, 2009 yılında ise ortalama %-4, oranına düşmüştür. 2010 yılına gelindiğin de ise % 2 oranında seyir

etmiştir. Yine AB ülkelerinin enflasyon oranları 2007'de %1,7 iken, krizin başladığı 2008 yılında %3,7'ye yükselmiş, 2009 yılında ise süratle düşerek %1'in altına gerilemiştir. 2010 yılında ise yeniden %2 oranına yükseldiği görülmektedir. ABD'de yaşanan yurt içi daralmaların genişletici para politikaların destekleyen genişletici maliye politikaları ile giderilmeye çalışıldığı ve bu kapsamda uygulanan maliye politikalarının vergi indirimlerini, vergi muafiyet ve istisnalarını temel alan politikalar olduğu görülmektedir.

Dünya genelinde merkez bankaları finansal krizi önlemek için ilk hamleleri likidite sağlamak olmuştur. Avrupa Merkez Bankası (ECB) krize karşı 100 milyar Euro finansman sağlayarak üye ülkelerin piyasalarını korumak istemiştir (Kutlay 2011: 11). Fakat bu krizi önlemekte yeterli

olmamış, İngiltere'nin en büyük mortagege sağlayıcısı olan Northern Rock Bankası'nın likidite sorunu yaşamasıyla finans desteği için İngiltere'nin Merkez Bankası olan "Bank of England'a" başvurmasıyla krizin Avrupa'da ne kadar ciddi boyutlara çıktığını göstermektedir. Hükümetler tarafından bankalara sağlanan likidite kaynağı yetersiz kalmış ve Euro bölgesindeki bankalar 500-800 milyar Euro değer kaybetmiştir (Kutlay 2011: 11). Finansal piyasaların bütünleşmesi sonucunda büyük miktarlarda gerçekleşen sermaye hareketlerinin konut sektörüne yönelmesi, normal şartlarda gelir düzeyleri düşük olan ülkelerin gelir düzeylerinin hızlı bir şekilde yükselmesi ve konut fiyatlarının Euro bölgesinde yükselişe geçmesi Avrupa'daki krizin en önemli nedenlerinden biridir. Normal faizlerin 2 ile 4 puan üstünde faiz oranı uygulanan bu kesim bankların en gözde müşterileri haline gelmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nde riskli kredilerin toplam konut kredileri içindeki payı %9'dan %20'e kadar yükselmiştir. Reel gelirlerin sabit kaldığı ve yaratılan yeni iş imkânlarının kısıtlı olduğu sistemde temelinde büyük kredi riskleri birikmeye başlamıştır (Kutlay 2011: 11).

Küresel finansal krizin etkilerini azaltabilmek için faiz indirimleri yapılmış ve ekonomiyi istikrara kavuşturabilmek için canlandırıcı stratejileri uygulanmıştır. Ayrıca meydana gelen kriz sonrasında üye ülkelerin finans sektöründe yaşanan sorunlar nedeniyle ülkeleri bu bankalara yardım etmeye ya da devletleştirmeye zorlamıştır. Krizden en çok etkilenen çevre ülkelerde küresel kriz sonrasında uygulanan politikalardan dolayı ülkelerin artış gösteren borç yükü bankalara yardım yapılmasıyla daha da artmıştır. Bu durum ise borçlu ülkelerin borçlarını geri ödeyebilmeleri konusunda endişelerin artmasına neden olmuştur. Endişelerin artması ve kredi derecelendirme kuruluşları tarafından uygulanan kredi notu kırma politikaları nedeniyle, borçlanmak ülkeler için maliyetli hale gelmiştir. Bu durumdan dolayı Avrupa'da oluşan krizin içinden çıkılamaz hale gelmiştir. Borçlarını ödemekte güçlük çeken ülkeler için IMF-AMB ortaklığıyla koşullu yardım paketleri verilmiştir. 2008 krizi sonrası alınan önlemler krizin olumsuz iktisadi etkilerini azaltacağına arttırmıştır. Tasarruf tedbirleri ekonomileri daha çok daraltmış ve krizi derinleştirmiştir.

2016 yılı ve sonrasında ise AB ülkelerinin ekonomik göstergelerine bakıldığında, ılımlı ekonomik büyüme, düşük düzeydeki enflasyon oranları, yüksek işsizlik oranları ve yüksek olmamakla birlikte ülkelere göre farklılaşan cari işlemler açığı (fazlası) göze çarpmaktadır. Petrol fiyatlarının düşmesi ve döviz kuru ile birlikte AMB tarafından uygulanan para politikası sonucu azalan fonlama maliyeti ve büyüme yanlısı maliye politikası AB'de büyümeyi desteklemiştir (European Union 2016: 22-47 ve European Union 2020: 1-12). 2019 yılının sonralarına doğru "2019-nCov" korona virüsünün patlak vermesi ve yayılması ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ülkeleri endişelendirmektedir. (European Union 2020: 12)

Özetle, Avrupa, borç krizini aşabilmek için şimdiye kadar AB-IMF ortak yardım paketleri ve tahvil alımları gibi alınan önlemler, kısa vadeli olmuş, ülkelerin borçlarının kısa bir süre için daha sürdürülebilirliğini sağlamış, uzun vadeli çözüm gereksinimini ertelemiştir. Tüm bu gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde, Euro Bölgesi'nin içinde bulunduğu kriz ve kamu maliyesi sorunlarının yanı sıra borç krizi içindeki ülkelerin karşı karşıya oldukları yapısal sorunlar, yeniden büyüme eğilimine dönmelerini güçleştirmiş ve güven bunalımının devamına sebep olmuştur.

3. PIIGS ÜLKELERİN BORÇ KRİZLERİ

Avrupa Birliğinin bu güne kadar verdiği en önemli sınavlardan biri şüphesiz Euro krizi olmuştur. Krizin temeli her ne kadar ABD'de başlamış olsa da kısa sürede gelişmiş ülke ekonomilerine ticari ve finansal bağlantılarıyla etki ederek küresel finansal bir kriz haline gelmiştir. Riskin yüksek olduğu bir ortamda Euro bölgesindeki üye ülkelerin sergilemiş olduğu disiplinsiz mali politikalar, kırılgan finansal piyasalar ve rekabet gücünün düşüklüğü borç oranlarının daha da yükselmesine neden olmuştur. Bu durum yatırımcılar nezdinde bu borçların geri ödenebilirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Kriz döneminde bazı üye ülkelerin problemleri domino etkisi yaratarak AB'nin ekonomik ve siyasi birliğini tehlikeye sokmuştur. Bu riskler Euro Bölgesi'nin kuruluşundan önce göz önünde bulundurularak muhtemel bir krizi önlemek için bir dizi önlem alınmıştır. Bu önlemlerin alınma sebebi kriz durumunda sağlanması gerekecek finansmana ve bununla bağlantılı olan "ahlaki tehlike" (moral hazard) kavramına dayanmaktadır. Bu teoriye göre kredi veren kişi veya kurumlar negatif teşvik mekanizmaları yaratmamak için önlem almak zorunda kalmışlardır. Krizden etkilenen ülkelerin durumlarının benzer durumla karşılaşmaması ya da başka bir AB ülkesinin tekrar finansman sağlanmasını zorunlu kılacak durumlara düşmemesi için gerekli olan Maastricht Kriterleri şartların sağlanması vazgeçilmezdir. Maastricht Kriterleri'ne göre Euro Bölgesine üye olmak isteyen ülkelerin enflasyon, bütçe açığı, borç oranları, uzun vadeli faiz oranları ve döviz kuru gibi konularda istikrar sağlaması gerekmektedir. Üye olacak ülkeler arasında mali disiplinin daha sıkı bir şekilde sağlanması için kriterlerin belirlenmesi gerektiği düşüncesiyle İstikrar ve Büyüme Paktı kanunlaştırılmış, mali sektörün daha disiplinli olmasına dair sıkı kriterler getirilmiştir. Bu kriterlere göre üye ülkeler için bütçe açığına dair belirlenen %3'lük sınırı kontrol etmek ve uygulamak mecburiyeti getirilmiş, aksi durumda cezai yaptırımların uygulanacağı belirlenmiştir (Çekin 2017: 8). Bu durumun yanı sıra aday ülkelerin bölgeye üye olduktan sonra kurallara uymaları için pozitif teşviklerin ortadan kalkması bütçe açıkları ve borç oranlarının yükselmesinin önünü açmıştır. Bu eksiklikler ve Avrupa'yı etkisi altına alan küresel krizin sonucu olarak Euro Bölgesi'ne üye olan Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan, İspanya gibi ülkelerin kriz öncesi dönemde mevcut ülke içindeki sorunlar kriz ile birleşmesi sonucunda ciddi ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kalmış ve krizden derin bir şekilde etkilenmişlerdir. Borçlarını yönetmekte zorluk çeken PIIGS ülkeler için IMF-AB ortaklığıyla kurtarma paketi verilmiştir. Euro bölgesinde krizden etkilenen PIIGS olarak adlandırılan bu ülkelerin üzerindeki etkileri neden sonuç ilişkisinde ele alınmıştır.

3.1 Yunanistan Krizi

Euro krizinin şüphesiz en önemli örneği uzunluğu ve derinliği itibarıyla Euro krizinin sembolü haline gelen 2009 yılında meydana gelen Yunanistan ekonomik krizidir. 1981 yılında Yunanistan AB'ye üyesi olmadan önce diğer AB ülkesine kıyasla rekabet gücü daha düşük, az

gelişmiş ve kamu sektörü disiplini yetersiz olan bir ülke konumundaydı (Öztürk ve Aras 2011: 145). Ayrıca Yunanistan'ın hazır değilken birliğe dâhil olması ve bağımsız bir para politikası olmayışı, ortak para birimi olan Euro'yu kabul etmesi ve kendi mali yapısında yaşadığı dengesizliklerle içinde bulunduğu ekonomik krizden çıkmasını daha da zorlaştırmıştır (Timur ve Aybar 2017: 55). Yunanistan ekonomisinin temeline bakıldığında, turizm, gemicilik ve finans sektörünün etkili olduğu görülmektedir. Ancak bu sektörlerde ve diğer ekonomik alanlarda yapısal sorunlardan dolayı kayıt dışılığın fazla olması nedeni ile vergi gelirlerinde azalma söz konusu olmuştur (Öztürk ve Aras 2011: 145). Yunanistan ekonomisinin temel sorunlarının başında, ekonomik büyüme ve kamu maliyesinin ciddi oranda dış borçlanmayla finanse edilmesi gelmiştir. Şekil 3.1'de görüldüğü gibi yatırımlar hep tasarruflardan fazla olmuştur. Bu durum büyümeyi de olumsuz etkilemiştir. Kalan yatırımların finansmanı için ise mecburen borçlanmaya gidilmiştir. Alınan borçların ise üretim kapasitesini artıracak verimli yatırımlara yönlendirilememiş olması ve rekabet gücünü artırmaya yönelik yapısal reformların gerçekleştirilememiş olması büyümeyi olumsuz etkilemiştir. Ayrıca zayıf sermaye birikimi, ülke halkının aşırı lüks tüketimi, turizm gelirlerinin düşmesi ve tasarrufların az olması krizi derinleştirmiştir (Kızıldere ve Büberkökü 2017: 129-130).

Şekil 3.1 Yunanistan'ın Kriz Öncesi ve Sonrası Dönemde Yatırım/ Tasarruf ve Büyüme Oranları (%)

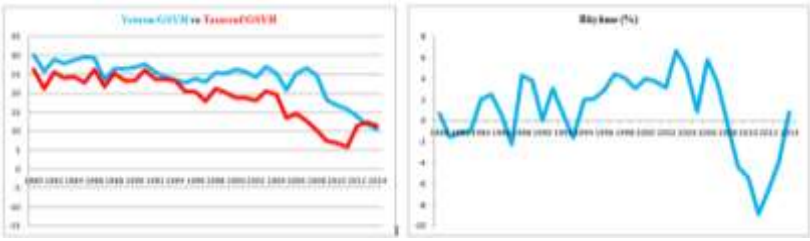

Kaynak: http://www.mahfiegilmez.com/2015/06/yunanistan-nasl-bu-hale-dustu.html erişim tarihi: 27.10.2019

Yunanistan'da kriz Ekim 2009'da hükümetin değişmesine ve AB'nin istatistiklerdeki tutarsızlıkların düzeltilmesini talep etmesinden sonra yeni hükümetin bütçe açığının sanıldığından çok daha yüksek olduğunu açıklamasına dayanmaktadır. Bu önemli değişiklikten kısa süre sonra Yunanistan Merkez Bankası'nın da devlet borcunun yüksek olacağını açıklaması küresel piyasalarda Yunanistan'ın ekonomisinde ciddi sıkıntıların yaşanacağının sinyallerini vermiştir. (Tilford 2010: 1).

Şekil 3.2 Kriz Öncesi ve Sonrası Dönemde Yunanistan'a Ait Temel Ekonomik Veriler

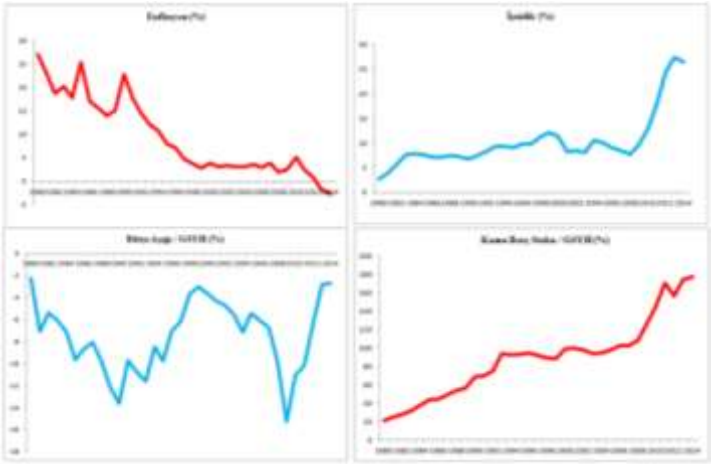

Kaynak:http://www.mahfiegilmez.com/2015/06/yunanistan-nasl-bu-hale-dustu.html erişim tarihi: 27.10.2019

Yukarıda yer alan şekil 3.2'de de görüldüğü gibi Yunanistan'ın kriz öncesi dönemde %5 ile %10 oranında seyrederken kriz sonrası dönemde ortalama %20 oranında seyretmiştir. Yine bu dönemde kamu borcu GSYİH'ya oranı ortalama %80 oranındayken kriz sonrası dönemde bu oran ikiye katlanmıştır. Ülkenin bütçe açığı kriz öncesi dönemde % -10 oranlarındayken kriz sonrasında ise %16 oranına kadar yükselmiştir. ABD'de konut sektöründe başlayıp etkisi tüm Avrupa'da yayılan kriz, Yunanistan'da yüksek oranda bütçe açıklarına, tasarrufların tükenmesine, ticari istikrarın sağlanamamasına, ithalat oranlarının yükselmesine ve ihracat oranlarının aksi yönde düşmesine neden olmuştur. Kriz, özel sektörde kredilerin azalmasına, yunan tahvillerinde fiyatların düşmesine ve bilânçoların olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Kamu borçlarının artmasında etkili olan, mali dengesizlikler, rekabetteki başarısızlıklar, kötü yönetim ve piyasa aksaklıkları yurtiçi tasarruflarının azalmasıyla yurtdışı fonlarına olan bağımlılıklar artmıştır. Finansman maliyetinin yükselişi ve borçların hızla artmasıyla karşı karşıya kalan Yunanistan hükümeti Troyka olarak adlandırılan ve Avrupa Komisyonu, IMF ve Eurogroup'tan oluşan gruba finansman sağlamaları için başvuruda bulunmuştur. Troyka ise 2010 yılında ilk defa sağlanan bu finansman karşılığında Yunanistan'dan kemer sıkma politikaları doğrultusunda hareket ederek kamu sektörü, maaşlar ve vergilere dair ciddi reformları uygulamasını talep etmiştir (Çekin 2017: 13). Bu bağlamda Yunanistan 4,8 milyar Euro tasarruf edebilmesi için devlet memurlarının maaş kesintisi ve vergi diliminin artırılmasını içeren bir paket hazırlamıştır. Hazırladığı tasarruf pakettekindeki tedbirlerle KDV oranını %21'e çıkartmış, kamudaki primleri %30 oranında kesilmiştir (Uçar 2012: 11). Ayrıca benzin, tütün ve alkollü içeceklerden temin edilen vergi oranları yükseltilmiş, emekli maaşları dondurulmuştur. Yaşanan bu gelişmelere ilaveten vergi kaçakçılığı sorununu çözmek, geliri yüksek olanlardan daha çok vergi almayı hedefleyen vergi reformu yasası Yunanistan hükümeti tarafından onaylanmıştır. Uygulamaya konulan kemer sıkma politikasından dolayı Yunan halkının hükümete karşı ayaklanmasına, dev gösterilerin ve grevlerin yapılmasına, protestolar yapılmasına neden olmuştur (Uçar 2012: 11).

3.2 İrlanda Krizi

2008 yılında ABD'de "emlak fiyatları" balonunun patlamasıyla başlayan finansal kriz kısa sürede İrlanda ekonomisinde etkisini göstermiştir. İrlanda da emlak sektörünün çökmesi ve vadesi gelen kredilerin geri ödenmesinde yaşanan zorluklar ülke ekonomisinde durgunluk yaşamasına ve kamu maliyesinin giderek kötüleşmesine neden olmuştur. Vergilerin yüksek oluşu, artan emlak ipotek hizmet maliyetleri ve işgücü piyasasının bozulmasıyla harcanabilir gelir ve tüketim giderek azalmıştır. Bu durum ise tüketici güveninin zaman içerisinde azalmasına neden olmaktadır.

Kriz öncesi dönemde işsizlik ortalama %7 oranındayken kriz sonrası dönemde ortalama %15 oranına kadar çıkmıştır (Atakul 2014: 10). Yine bu dönemde enflasyon ortalama %-1,6 oranında seyrederken kriz sonrası dönemde ise her ne kadar hane halkı tarafından tasarruflar uygulanmış olsa da, düşünüldüğü gibi olmamış enflasyon düşük seyretmeye devam etmiştir (ABGS 2011: 29). Kriz öncesi dönem de %5 oranlarında olan cari açık, kriz sonrası dönemde %6 seviyelerine çıkmıştır (Yılmaz 2013: 74).

Küresel kriz ülke içinde kamu açıklarının artmasına ve cari açıkların büyük ölçüde genişlemesine neden olmuştur. Kötüye giden kamu maliyesi ve kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke kredi notunun düşmesine ve ülke içindeki yabancı sermayenin azalmasına neden olmaktadır. Uluslararası derecelendirme kuruluşlarından S&P (Standard & Poor's), ülke için yaşanan bu olaylar sonucunda İrlanda'nın 2009 yılında "AA" olan kredi notunu, 2010 senesinde "A'ya" ve 2011 senesinde ise "BBB+'ya" düşürmüştür (Yılmaz 2013: 74).

Ülke içinde yaşanan kriz yüksek bütçe açıklarına, bankacılık sektörünün çökmesine ve güçlü mevduat çıkışlarından sonra piyasalara duyulan güvenin azalmasıyla İrlanda hükümeti IMF'ye yardım talebinde bulunmuştur. 2010 yılının sonlarında yürürlüğü giren, üç yıllık bir süre için 85 milyar Euro finansman sağlamıştır (ABGS 2011: 27). Hükümet aynı zamanda müflis bankaları devletleştirmiş son derece ağır kemer sıkma önlemleri uygulamış, memur maaşları düşürmüş, sosyal yardımlar sınırlandırmış ve katma değer vergisi ise artırılmıştır.

3.3 Portekiz Krizi

2001 yılında Maastricht kriterlerinden bütçe açığı ve kamu borç stokuna ilişkin kuralları ihlal eden ilk Euro bölgesi ülkesi Portekiz olmuştur. Ülke ekonomisinde uzun süredir yaşanmakta olan durgunluk, kamu maliyesinin iyileştirilmesini daha da zor hale getirmiştir. Kamu tahvillerinin getirilerinin yükselmesi ile yatırımcılar tarafından krize daha yakın ülke olmuştur. Portekiz'in yüksek kamu borç stoku, faiz sorunu ve mali disiplinsizliğinin arkasında, bir büyüme problemi de bulunmaktadır (Bryson 2011: 4). Çünkü Euro bölgesinin en düşük büyüme oranı olan ülkesi Portekiz'dir. 2001-2007 yılları arasında ortalama %1,1 oranında büyüyen Portekiz ekonomisi bu süreçte birlik üyeleri arasında en yavaş büyüyen ekonomi olmuştur (Yılmaz 2013: 62-75).

2009 yılında Portekiz ekonomisi, iç talepteki azalma nedeniyle %2,7 daralırken, durgunluk işsizliği olumsuz yönde etkileyerek tarihin en yüksek seviyelerine çıkmasına neden olmuştur. Kriz öncesi dengesizlikler, özellikle dış açık, düşük verimlilik artışı ve azalan rekabet gücü nedeniyle varlığını sürdürmüştür. Aynı zamanda kriz, kamu finansmanını da etkileyerek, bütçe açığı ve borç oranını da son yıllardaki en yüksek düzeylerine taşımıştır (Yılmaz 2013: 62-75).

Portekiz'de krizi tetikleyen yüksek cari açık ve bankacılık sektörünün zafiyeti yaşanırken, kriz öncesi dönemde ortalama enflasyon %2.6 oranında seyrederken, kriz sonrasında daralmanın etkisiyle enflasyon %1 oranında seyretmiştir. Yine bu dönemde işsizlik %8-9 oranında seyrederken, kriz sonrasında ortalama %15 oranında seyretmiştir (Yılmaz 2013: 62-75). Ülkede kriz öncesinde büyüme oranlarında önemli ölçüde ivme kaybederek, kamu borcu ve cari açık sorunu yaşamıştır. Kriz öncesinde %10.1 oranında olan cari açık kriz döneminde %12.6 oranına yükselmiştir (Yılmaz 2013: 62-75). Bütçe açıklarının azaltılması amacıyla hazırlanan istikrar programının mecliste yapılan oylamada reddedilmesinin ardından Portekiz Başbakanı Jose Socrates istifa etmiştir. 2013 yılına kadar bütçe açığının GSYH'nin %2'sine düşürülmesini öngören söz konusu program, emekli maaşlarının dondurulması, 1500 Euro'dan fazla olan kamu kesimi maaşlarında %5 ila %10 arasında kesinti yapılması, sağlık, eğitim harcamalarının ve yerel yönetimlerin bütçelerinin kısıtlanması gibi tedbirler içermektedir (ABGS 2011: 8). Başbakanın istifa etmesiyle siyasi istikrarın bozulması ve daha da kötüleşen ekonomik durum sonucunda kredi derecelendirme kuruluşları tarafından Portekiz'in kredi notunu düşürmüşlerdir. Bu gelişmeler neticesinde Portekiz için finansal bir kriz riskinin daha da belirginleşmesi üzerine AB, uluslararası yardım almayı reddeden Portekiz'e baskı yapmaya başlamıştır. Durgun bir ekonomi ve büyük bir borç stokuna sahip olan ülkede dış yardım olmadan mevcut durumun sürdürülemeyeceğinin anlaşılması üzerine, Portekiz sonunda AB'ye yardım talebi ile başvurmak zorunda kalmıştır (ABGS 2011: 8).

Yunanistan'ın finansman talebinin akabinde olduğu gibi finansman sağlayan AB ve IMF mali sektörün disiplinli bir hale getirilmesine dair şartlar öne sürmüştür. Bu şartlar kamu sektörünün daraltılması, vergilerin yükseltilmesi ve kapsamlı özelleştirmelerin hayata geçirilmesi olarak sıralanabilir. Bu şartların uygulanması sonucunda Portekiz'de tepkiler bir hayli büyümüş ve ekonomik veriler 2014'e kadar iyileşmemiştir. İşsizlik oranları 2013 yılında %16,4'e ulaşırken ekonomi 2008-2013 yılları arasında ortalama %1,3 oranında daralmış ve borç oranları %130'lara kadar yükselmiştir. 2011 tarihinde Portekiz'e AB-IMF işbirliğinde 78 milyar Euro tutarında yardım yapılması kararlaştırılmıştır (ABGS 2011: 3).

3.4 İspanya Krizi

Diğer üye ülkelerin analizlerinden anlaşılacağı üzere her ülkenin Euro krizi öncesi çıkış noktası ve ekonomik yapısı farklı olmuştur. Dolayısıyla kriz sonrasında ülkelerin kriz ile mücadelesi ve finansörler tarafından dayatılan şartların uygulanması da PIIGS ülkeleri arasında farklı sonuçlar doğurmuştur. Benzer bir tablo İspanya ekonomisi için de geçerlidir. İspanya'nın birliğe dâhil olması ve AMB tarafından sağlanan ucuz kredilerle beraber Avrupa'nın en büyük emlak balonuna maruz kalmıştır. Ülke ekonomisinin zayıf temellerinde yükselen emlak balonu, ulusal büyük şirketlerin uluslararası rekabeti ortamından uzaklaşmasına neden olmuştur. Aşağıda yer alan şekil 3.1'de de görüldüğü gibi kriz sonrasında İspanya olağanüstü bir şekilde borç artışı ve kontrol altına alamadığı işsizlik oranlarıyla karşı karşıya kalmıştır. İşsizlik kriz öncesi dönemde ortalama %10 oranında seyrederken kriz sonrasında ortalama %20 seviyelerine yükselmiştir. Kriz öncesinde İspanya'da devlet bütçesindeki açıkların GSYİH'a oranı % 3'ün altında iken kriz sonrasında bu oran % -11 oranına yükselmiştir. Ülkenin enflasyon oranları kriz öncesinde ortalama %3-4 seviyelerindeyken kriz sonrasında ise negatif yönde eğilim göstererek eksiye düşmüştür.

Şekil 3.3: Kriz Öncesi ve Sonrası Dönemde İspanya Ekonomisine Makroekonomik Veriler

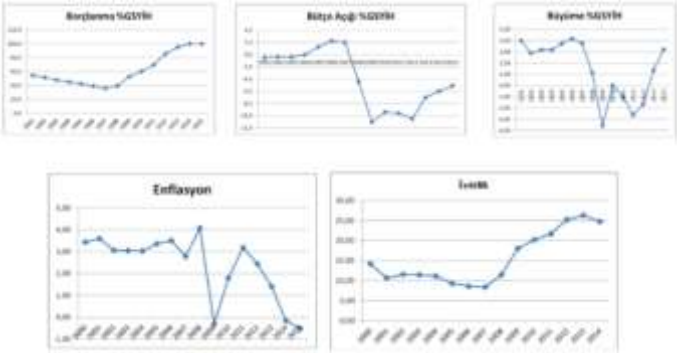

Kaynak:http://data.worldbank.org/country/spain?view=chart
http://ec.europa.eu/eurostat/data/database erişim tarihi: 27.10.2019

İspanya'da özellikle 2007 yılından sonra kamu borcunun GSYİH'daki payının giderek arttığı görülmektedir. Bu artışın temel nedeni, ABD'nde meydana gelen ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan ekonomik kriz öncesinde yaygın olarak yapılan menkul değerleştirme (securitization) sonucu borçlanma piyasalarının borç verme konusunda daha ihtiyatlı davranması ve kendine güvenli limanlar aramasıdır. İspanya ekonomisinin tasarruf oranının borçlanma ihtiyacını karşılayamayacak kadar düşük olması, dış tasarrufların ülke ekonomisine gelme konusunda isteksiz olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda ekonominin sınırlı sektörler üzerinde büyümesi bu sektörlerde durgunluk yaşaması olağan dönemlerde çok düşük seviyelerde olan borçlanma oranlarının 6 yıl gibi kısa bir zaman sürecinde yaklaşık olarak %200 oranında artmasına neden olmuştur (Yücel ve Şataf 2018: 62).

2008-2009 döneminde İspanya hükümeti, krize tepki olarak mali teşvik/canlandırma paketi yürürlüğe koymuştur. Mali teşvik paketi kapsamındaki uygulamalar işi olmayanlara yeni yardımlar, işsizlik yardımları, yeni kişisel vergi kredisi, işsizler için kısmi mortgage moratoryumu, ücretsiz 2 yıl boyunca mortgage süresini uzatma hakkı ve çeşitli önlemleri içermektedir (Callan vd. 2011: 8-9).

İspanya hükümeti ile IMF ve AB yönetimleri arasında 2010 yılının Mayıs ayında varılan kredi anlaşması gereğince, 2014'e kadar bütçe açığının %3'ün altına indirilmesi ve kamu borç stokunun azaltılması istenmiştir. İspanya hükümeti krizle mücadele için uygulamış olduğu kemer sıkma politikası halkın büyük tepki göstermesine neden olmuştur. 2010 yılında finansal istikrarın sağlanabilmesi için memur maaşlarında %5 oranında azaltılmıştır. 2011-2012 döneminde ise memur maaşlarında dondurulmasına, emekli olma yaşının 65'ten 67'ye yükseltilmiş ve emekli maaşlarında kesintiler yapılmıştır. Yine aynı şekilde 2012 senesinde asgari ücretler dondurulmuş ve kamuda çalışan 13.000 işçi işten çıkarılmış, işçilerin çalışma saatleri haftada 35 saatten 37 saatte çıkartılmıştır. KDV oranları artırılmış, sendikalara yapılan destekler ise %20 oranında azaltılmış ve bankaların sermaye tabanları birleştirilerek güçlendirilmiştir. Alınan tedbirler sonucunda İspanya'nın bütçe açığı azalmış ancak kamu borç stoklarında bir iyileşme olmamıştır (Eraslan ve Timurtaş 2015: 44).

İspanya hükümeti Haziran 2012'de talepte bulunmak zorunda kalmıştır. Bu talep karşılığında AB-IMF işbirliğinde 100 milyar Euro tutarında yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Bankaların yeniden yapılandırılması ve hükümet tarafından uygulanan bir dizi mali sektör ve rekabeti

artıracak reform sonrasında kalkınma, işsizlik ve cari açık verilerinde mütevazı bir iyileşme kaydedilmiştir (Eraslan ve Timurtaş 2015: 44).

3.5 İtalya Krizi

İtalya krizden etkilenen ülkeler arasında en büyük ekonomiye sahip olan üyedir. PIIGS ülkelerinde olduğu gibi İtalya ekonomisinin ciddi sıkıntılara maruz kalması 2008'den sonra küresel bir boyut kazanan finansal krize dayanmaktadır (Kibritçioğlu 2011: 8). İtalya'da meydana gelen kriz diğer PIIGS ülkelerindeki gibi bir konut fiyatı balonu veya ciddi bir bankacılık probleminden kaynaklanmamaktadır. İtalya'da kriz kamu açıklarının da çok yüksek olmamasına rağmen, borç stoku düzeyinin yüksekliği ve zayıf büyüme beklentileri İtalya açısından sorun yaratmıştır. Bu nedenle S&P ve Moody's gibi kredi derecelendirme kuruluşlarıyla büyük sorun yaşamıştır (Kibritçioğlu 2011: 8). Kredi derecelendirme kuruluşu S&P İtalya'nın görünümünü "durağan" durumdan "negatif" duruma çevirmesi ve ülkede ekonomik büyümenin zayıf bulunması, piyasalarda sert satışları da beraberinde getirmiştir. İtalya'nın 10 yıllık tahvili faizleri %5 seviyelerinde seyretmiştir. (Karagöl 2011: 9)

İtalya, her ne kadar büyük bir ekonomiye sahip olsa da kriz döneminde çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunların en önemlileri ekonomik durgunluk, politik istikrarsızlık, bütçe açığı, borçlanma ve reform programlarını sürdürmedeki siyasi irade eksikliğidir. 2001-2007 yılları arasında %1,2'lik büyüme oranıyla İtalya'da kriz öncesinde de diğer AB ülkelerine kıyasla yavaş büyüme oranları kaydeden İtalya ekonomisi aynı zamanda cari olarak AB ekonomileri arasında en büyük borç yüküne sahiptir. İtalya'nın ekonomik büyüme oranı, son on yılda AB'nin ortalama ekonomik büyüme oranının oldukça gerisinde kalmıştır. AB üyesi ülkeleri ortalama % 2,28 oranında büyürken İtalya ortalama % 1,34 oranında büyüme kaydetmiştir. Hatta krizinden sonra %5 oranlarında küçülme yaşamıştır (Yılmaz 2012: 5).

Tablo 3.1: 2007-2011 Yılları Arasında İtalya'nın Temel Ekonomik Göstergeleri

	2007	2008	2009	2010	2011
Reel Büyüme Oranı (%)[1]	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4
Nominal GSYH (Milyar €)[2]	1,554	1,575	1,520	1,553	1,580
GSYH (% Δ)	3,95	1,34	-3,53	2,16	1,85
Kişi Başına GSYH car fiyatlarla ($)[3]	35,826	38,563	35,073	33,789	36,116
Nüfus (Bin)[1]	59,131	59,619	60,045	60,340	60,626
İşsizlik Oranı (%)[2]	6,1	6,8	7,8	8,4	8,4
İstihdam (%)[1]	58,7	58,7	57,5	56,9	56,9
Reel Birim İşgücü Maliyetleri (2005=100)[3]	99,5	101,6	103,6	102,9	103,0
Sanayi Üretim (İnşaat hariç) (%)[1]	1,8	-5,4	-18,8	6,7	0,1
Özel Tüketim Harcamaları (%)[1]	3,37	2,29	-1,63	2,72	2,02
Kamu Tüketim Harcamaları (%)[1]	1,72	3,98	2,94	0,85	-0,98
Faiz Oranı (Mevduat faizi oranı dönem ort.)[3]	4,30	4,60	1,20	0,80	
Enflasyon Oranı (TÜFE)%[1]	1,8	3,4	0,8	1,5	2,7

Kaynak: Bıçakçı ve Chambers 2012: 166

Yukarıda yer alan tablo 3.1'de görüldüğü üzere ülkede işsizlik %8.4 oranında, enflasyon ise % 2.7 oranında kriz sonrasında artış göstermiştir. 2009 yılında tam zamanlı istihdam %1.8 oranında azalarak %56.9 oranına düşmüştür. İşçilerin işlerini muhafaza ettiği, ancak çalışmadığı ve daha düşük maaş aldığı ücret destek uygulamasının kapsamı ve sağlanan devlet desteği 2009 yılında geçici olarak genişletilmiştir. Reel GSYİH ile istihdam arasındaki bağlantının zayıflaması 2008 senesinden beri gözlemlenen verimlilik düşüşünü daha da körüklemiştir. Reel

büyüme oranı kriz öncesinde ortalama %1.7 oranındayken kriz sonrasında %0.4 oranına düşmüştür (ABGS 2011:38).

İtalya'nın sahip olduğu büyük borç yükünün bir diğer nedeni ise yapısal bir rekabet sorunu yaşamasıdır. Krizin meydana gelmesi ile İtalya merkez ülkeler karşında rekabet gücü ekonomik daralma nedeniyle azalmıştır. Rekabet gücünün azalmasının altına yatan neden ise; ülkede uluslararası şirketlerden daha çok küçük aile şirketlerinin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu aile şirketleri ülke ekonomisinde büyük öneme sahip olup ülke ekonomisinin %99'unu oluşturmaktadır (Beyhan ve Dursoy 2016: 7). Yaşanan kriz karşısında söz konusu küçük ve orta ölçekli bu şirketler uluslararası platformda kendilerine yer bulamamış ve bu da ülke ekonomisini ciddi boyutta olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca ülke içinde birlik olmayışı ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkenin kuzeyinde daha çok gelişmiş sanayi, köklü ve zengin şirketler yer alırken güneyinde ise devlet desteği ile tarım ve küçük çaplı sanayileriyle ön plana çıkmaktadır. Ülkeyi bu denli ikiye ayıran ekonomik yapısı ülke içinde Kuzey-Güney arasında yaşanan kültür çatışmasını ekonomik çatışma boyutlarına taşımıştır (Beyhan ve Dursoy 2016: 7). İtalya Hükümeti tarafından kemer sıkma politikaları kabul edilmiştir. İtalya'nın hazırlamış olduğu kemer sıkma politikasıyla kamu borcu yükünden kurtulabilmeyi planlamıştır. Hazırlanan kemer sıkma politikasıyla vergilerin artırılması, kamu harcamalarına kısıtlamalar getirilmesi ve daha az iş güvencesinin sağlanması bulunmaktadır. Bu yeni paket ile 54 milyar Euro tasarruf edilmesi amaçlanmıştır (İKV 2011: 1).

İtalya hükümeti krizin önlemek amacıyla birtakım önlemler almaya başlamıştır. Avrupa Merkez Bankası'nın talebi doğrultusunda 2013 yılına kadar bütçe açığını 45,5 milyar Euro'ya düşürmeyi amaçlayan tasarruf planını onaylayan hükümet, 2012 yılında 20 milyar Euro, 2013 yılında da 25,5 milyar Euro bütçe kesintisi uygulamayı kabul etmiştir (Karagöl 2011: 8). Aynı zamanda bazı bakanlık ve yerel yönetimlerin 2012 ve 2013 yıllarında bütçelerinde kesinti uygulayarak bütçe açığını azaltmayı hedeflemişlerdir. Alınan tedbirler arasında emeklilik yaşının kadınlarda 62, erkeklerde 66'ya yükseltilmesi, gelir yüksek olanlara uygulanacak dayanışma vergisi ve KDV oranları artırılmıştır. 2011 Eylül ayında ekonomik büyüme görünümdeki zayıflama ve kamu borcunun GSYH'nin % 120'sine ulaşacağı öngörüsünü gerekçe gösteren uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu S&P, İtalya'nın 'A' olan uzun vadeli kredi notunu bir basamak düşürerek not görünümünü "negatif" olarak belirlemiştir (Karagöl 2011: 8).

4. SONUÇ

Bu çalışmada ABD'de meydana gelen krizin Euro bölgesindeki PIIGS ülkelerini nasıl etkilediğini ve ülkelerin kriz öncesi ve sonrası dönemde makroekonomik dengesizlikleri analiz edilmiştir. 2000'li yıllardan itibaren küreselleşmenin hız kazanması sonucunda bir ülkede meydana gelen ekonomik gelişmeler kısa sürede diğer ülke ekonomilerini de etkilemiştir. Küreselleşmenin etkisiyle uluslararası alanda ticari ilişkilerinde hızla gelişmesine imkân sağlamıştır. Mal ve sermaye piyasalarının serbestleşmesi, küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasındaki etkileşimi arttırmıştır. Böylesi bir ortamda bir ülkede yaşanan gelişmeler, kısa sürede diğer ülkeleri de etkisi altına almaya başlamıştır Bu duruma örnek ise ABD'de meydana gelen krizdir. Kriz kısa sürede diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerini etkisi altına alarak küresel bir kriz haline gelmiştir. Yaşanan küresel kriz, AB ülkelerinde kamu açıkları ve borç stoklarının ciddi boyutlarda artmasına ve PIIGS ülkelerinde kamu maliyesinin sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesine neden olmuştur. Fakat krizin etkileri her ülkede aynı

olmamıştır. PIIGS ülkelerinin ekonomileri krizden önemli ölçüde etkilenmiş ve yaşanan krizin etkilerinden tam olarak kurtulamamışlardır. PIIGS ülkelerinin bu denli zorluklar yaşamasında küresel finansal krizin etkilerinin yanı sıra, ülkelerin kendi yapısal ekonomik özellikleri de önemli ölçüde tetiklemiştir. Örneğin, İtalya ekonomisinde uzun yıllardır büyüme oranlarında istenilen seviyelerin yakalanamaması, Yunanistan ekonomisinde büyümenin daha çok dış finansman ile yapılması, İspanya ekonomisinde de son yıllarda önemli bir hacime sahip olan konut balonunun krizle birlikte patlamıştır. Bunun yanı sıra, Portekiz'de cari açığın oldukça yüksek seviyelerde olması ve bankacılık sektörüne ilişkin riskler krizi tetiklerken, İrlanda'da bankacılık ve emlak sektöründeki zayıflıklar krizi tetikleyen unsur olmuştur. PIIGS ülkelerinin krizden önce de mevcut yapısal sorunları krizle birlikte daha net bir şekilde ortaya çıkarak ülkelerin ekonomisini kırılgan hale getirmiştir. Avrupa Birliğinde Maastricht Anlaşması ile bütçe açığı ve kamu borçlanma kriterleri açısından limitlerin saptanmıştır. Fakat bu kriterlerin ihlal edilmesi durumunda uygulanacak yaptırım süreçlerinin karmaşık olması ve yaptırımların daha çok politik öncelikler dikkate alınarak uygulamaya geçirilmesi, mali alanda gerçekleşen olumsuz gelişmelerin başlıca sebepleri arasında yer almaktadır. Bunu yanı sıra Avrupa Birliğinde ortak para birimi olarak Euro'nun kullanılmaya başlanması ve Euro'nun uluslararası ekonomide önemli bir yere sahip olması, bunun yanı sıra birlik içerisindeki ülkelerin birbirleri ile olan yakın ilişkileri krizin etkilerinin artmasına ve krizin yayılma hızını doğrudan etkilemiştir.

Avrupa Birliğinde yaşanan bu olumsuz gelişmelerin etkisini azaltabilmek için birlik düzeyinde bir takım tedbirler alınmıştır. Bu kapsamda AMB birlik içindeki bankalara likidite sağlayarak bilançolarını onarmalarını sağlamıştır. Geliştirilen tüm mekanizmaların sonuncusu olan ve 2013 yılında kurulması kararlaştırılan Avrupa İstikrar Mekanizmasıyla Euro bölgesindeki ülkelerin istikrarlılığının sağlanması ve bunun yanı sıra ekonomik yönden güçlenmelerini, borç sorunlarının giderilmesi, üye ülkelerin rekabet gücünün arttırılması ve Avrupa Birliği içinde ekonomi yönetiminin güçlendirilmesi olarak gruplandırılabilir. Kurulan mekanizmaların temel amacı sorunlarla karşı karşıya kalan ülkelerin borçlanma maliyetlerini düşürebilmektir. Ayrıca AB- IMF ortaklığıyla fonlar kurularak üye ülkelerin ödeme güçlüklerini gidermeye çalışılmıştır. Söz konusu pakete AB tarafından 500 milyar Euro, IMF tarafından 250 milyar Euro'ya ulaşan bu taahhüt ile paketin boyutu 750 milyar Euro'ya ulaşmıştır. Bu gelişmeleri takiben kamu borcunun çevrilebilirliğine ilişkin sorunlar nedeniyle AB'ye yardım talebi ile başvuran ülkelere borç krizini aşabilmek için şimdiye kadar AB-IMF ortak yardım paketleri ve tahvil alımları gibi alınan önlemler, kısa vadeli olmuş, ülkelerin borçlarının kısa bir süre için daha sürdürülebilirliğini sağlamıştır. Fakat uzun vadeli çözüm gereksinimini ertelemiştir. 2008 krizi sonrası alınan önlemler krizin olumsuz iktisadi etkilerini azaltacağına arttırmıştır. Tasarruf tedbirleri ekonomileri daha çok daraltmış ve krizi derinleştirmiştir.

Diğer yandan Almanya tarafından sunulan "Kemer Sıkma" politikası her ne kadar diğer ülkeler tarafından eleştirilere maruz kalmış olsa da üye ülkeler tarafında alternatif geçerli bir politika geliştirilemediği için kabul edilmek durumunda kalınmıştır. Ülkeler tarafından uygulanan kemer sıkma politikası başta Yunanistan'da olmak üzere birçok ülkede halkın ayaklanmasına toplu grevlerin yapılmasına neden olmuştur.

Meydana gelen tüm bu olayları genel olarak değerlendirdiğimizde, Euro Bölgesi'nin içinde bulunduğu kriz ve kamu maliyesi sorunlarının yanı sıra borç krizi içindeki ülkelerin karşı karşıya oldukları yapısal sorunlar, yeniden büyüme eğilimine dönmelerini güçleştirmiş ve güven

bunalımının devamına sebep olmuştur. Büyümenin ve güven ortamının geri gelmemesi ise yatırımcıların finansman sağlama iştahını azaltarak borç dinamiklerini daha da olumsuzlaştırmıştır.

Son senelerde AB ülkelerinin ekonomik göstergelerine bakıldığında, ılımlı ekonomik büyüme, düşük düzeydeki enflasyon oranları, yüksek işsizlik oranları ve yüksek olmamakla birlikte ülkelere göre farklılaşan cari işlemler açığı (fazlası) göze çarpmaktadır. Her ne kadar petrol fiyatlarının düşmesi ve döviz kuru ile birlikte AMB tarafından uygulanan para politikası sonucu azalan fonlama maliyeti ve büyüme yanlısı maliye politikası AB'de büyümeyi desteklemiş olsa da 2019 yılının sonralarına doğru "2019-nCov" korona virüsünün patlak vermesi ve yayılması ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ülkeleri endişelendirmektedir.

Sonuç olarak; küresel ekonomik krizle başlayan ve Euro Bölgesi krizi ile devam eden süreç, AB ülkelerinin en canlı krizlerinden birini teşkil etmiştir. Dünya ölçeğinde başarılı bir ekonomik proje olarak gösterilmesine rağmen AB, dünya ekonomik ve finansal krizinden en fazla etkilenen örgütlerin başında gelmiştir. Bu ekonomik krizin özelde en pratik sonuçları arasında; Euro Bölgesinin ekonomik ve mali yönden istikrarsızlığı, ülkelerin büyüme oranlarının yavaşlaması, cari açığın büyümesi ve Euro sisteminin temellerinin tekrar sorgulanmalıdır. Aynı zamanda birlik içerisinde meydana gelen borç krizine benzer bir ekonomik krizin bölgede tekrardan yaşanmaması için, mevcut Ekonomik ve Parasal Birliğin, gelişmişlik seviyeleri birbirine daha yakın ülkeler arasında oluşturulmuş mali bir birliğe dönüştürülmesi ya da Maastricht kriterlerini ihlal eden ülkelere ise cezai yaptırımların uygulanmasıdır.

KAYNAKLAR

Abgs, (2011), *"Avrupa Birliği'nde Küresel Finansal Krize Karşı Alınan Önlemler ve Birliğin Rekabet Gücünün Arttırılmasına Yönelik Girişimler: "Euro Rekabet Paktı",* Ankara, 2011

Atakul, S., (2014), *"Küresel Ekonomik Kriz Sonrası İşgücü Piyasasının Durumu ve Mesleki Eğitim"*, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara, 2014

Bacni, Z., ve Aybar, S., (2010), "Global Mali Kriz Sürecinde Kriz Yönetimi ve Yeniden Yapılandırmalar" Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 2010, ss.108

Beyhan, Z., ve Durusu, S. (2016), "*İtalya Ekonomisinin Zorluk ve Tehditleri*",2016

Bıçakcı, İ., ve Chamber, N., (2012),"*Küresel Ekonomik Kriz ve Euro Bölgesi Üzerindeki Etkileri",* Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2012

Bryson, J., H., (2011), "*European Debt Crisis: What's Next" Wells Fargo Securities Economics Group Special Commentary,* 2011.

Callan, T., Leventi, C., Levy H., Matsaganis M., Paulus A. ve Sutherland H., (2011), "*The Distributional Effects of Austerity Measures: A Comparison of Six EU Countries",* Euromod Working Paper Series, No. EM/6/11

Çekin, S., E., (2017), "*Değişim Sürecindeki AB Ekonomisi"*, SETA Analiz, Kasım 2017,

Engin, C., ve Göllüce, E., (2016), "*2008 Küresel Finansal Krizi ve Türkiye Üzerine Yansımaları",* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, 2016, ss.27-40

Eraslan, C., ve Timurtaş, M., E., (2015), "*Avrupa Borç Krizinin Seçilmiş Ülke Örnekleri",* 2015

European Union, (2016), "European Economic Forecast Autumn 2016", European Economy Institutional Papers, No. 038, Kasım 2016, ss.208

European Union, (2020), "European Economic Forecast Winter 2020 (Interim)", European Economy Institutional Papers, No. 121, Şubat 2020, ss.44

Günar, A., (2018), "*Yaratıcı Yıkım Kriz ve Avrupa Schumpeteryan Yaklaşım Çerçevesinde 2008 Avrupa Birliği ve Küreselleşme"*,Hiper Yayın, 2018, ss.378-532

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), (2011), *"İtalya'daki Krize Karşı Önlemler Artırılıyor.",* E-Bülteni, 5-11 Eylül 2011.

Karagöl, T., E., (2011), "*Cari Açık Tartışmaları Gölgesinde Küresel Ekonomik Kriz ve Türkiye Ekonomisi".* SETA Analiz, Kasım 2011. ss.1-24

Kızıldere, C., ve Büberkökü, Ö., (2017)*, "Yunanistan Borç Krizi Üzerine Bir Değerlendirme",* Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,Yıl:5, Sayı:40, ss.123-133, 2017

Kibritçioğlu, A., (2011), "*Avro Bölgesi Ülkelerindeki Güncel Borç Krizi".* İktisat ve Toplum Dergisi, Ankara, Sayı:10, Ağustos 2011. ss. 30-41.

Kibritçioğlu, A., (2011), "*Ekonomik ve Parasal Birlik, Kriz ve Avrupa'nın Geleceği. Avronun Geleceğinin AB'nin Geleceği Üzerindeki (Olası) Etkileri".* İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul TOBB Plaza, 2011

Kutlay, M., (2011), *"Krizdeki Birlik Euro Bölgesi'nin Borç Sarmalı ve AB'nin Geleceği", USAK Raporu*, 2011

Lapavitsas, C., Kaltenbrunner, A., Lindo, D., Michell, J., Painceira, J.,P., Pires, E., Powell, J., Stenfors, A., Tele, N., (2010), "Eurozone Crisis: Beggar Thyself and Thy Neighbour", RMF Occasional Report, Mart 2010, ss.59

Lapavitsas, C., Kaltenbrunner, A., Lindo, D., Meadway, J., Michell, J., Painceira, J.,P., Pires, E., Powell, J., Stenfors, A., Teles, N., ve Vatikiotis, L., (2011), *"Breaking Up? A Route Out of the Eurozone Crisis",* Research on Money and Finance Occasional Report 3, 2011, ss.89

Öztürk, M., ve Aras, O.,N., (2011), *"Euro ve Kriz Sonrası Dönemde Parasal İstikrar",* Dergipark, Cilt 3, No 2, 2011, ss.143-155

Tekgül, Y.,B., (2001), "*Maastricht Kriterleri ve Avrupa Birliğine Aday Ülkeler İle Türkiye'nin Uyum Durumlarının Karşılaştırılması" Dergipark,* Cilt:15, Mart 2001, Sayı: 1-2, ss.347-360

Tilford, S., (2010), "*Europe cannot Afford a Greek Default"*,Financial Times, 14 Ocak 2010. https://www.ft.com/content/cd89c236-0141-11df-8c54-00144feabdc0 erişim tarihi: 28.03.2019

Timur, H. ve Aybar, A., S., (2017), *"Yunanistan Ekonomik Krizin Kökeni ve Uygulamalı Mali Kuruluşların Politikalarda Para Dönüşümü"* , Dergi ayrıntı, Sayı 55, 2017 ss.49-55

Uçar, Ö., (2012), "*Yunanistan'ın Euro Bölgesi'nden Ayrılmasının Olası Ekonomik Etkileri",* Avrupa Birliği Ekonomik ve Mali Politikalar Başkanlığı,2012

Yılmaz, E., (2013), *"Küresel Krizin PIIGS (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) Ülkeleri ile Türkiye'nin Makroekonomik Değişkenlerine Yansımaları",* 2013.

Yılmaz, M., (2012), Ülke Raporları: İtalya T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracatı Geliştirme Platformu. http://www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=%C4%B0talya

Yücel, Ö. ve Şataf, C., (2018), *"2008 Küresel Finansal Krizin İspanya'ya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme",* Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi,2018, Cilt: 1, Sayı: 1, ss.56-6